

Hulkende uden lyd stod han der. Pludselig opdagede han en mægtig stor, grønlig flue, der under det røde flor krøb omkring på hendes bryst. Den skulle fjernes. *Skulle*. Hun, som havde haft denne levende afsky for fluer og alskens kryb. Men hvordan skulle han få fat på fluen? Han kunne gribe om den med sine fingre og klemme den ihjel, men så ville hun have dette ådsel på sit arme, kære legeme. –

Men skære en flænge i floret – han tog op sin lommekniv og bøjede sig over den døde.

Der steg liglugt op mellem folderne på det røde gardin.

Johannes V. Jensen (1873-1950)

Om forfatteren, se side 18.

Den danske død stammer fra romanen *Kongens fald*.

Romanens handling foregår i begyndelsen af 1500-tallet omkring Kong Kristian d. II. og hans hof. Hovedpersonen er rakkerknægten Mikkell Thøgersen som opnår at blive tilknyttet hoffet. Mikkell er dog en drømmer og tillige trist og modløs. I Stockholm møder han Axel hvis sorgløshed irriterer ham, og som han straks beslutter at hævne. Det sker da de atter mødes i Danmark hvor han tilføjer Axel et dræbende sår. Axel har forelsket sig i Inger der er datter af Mikkell og bondepigen Ane Mette hvilket Mikkell først bagefter erfarer. Historien om Axel og Inger bygger på det samme stof som folkevisen om *Åge og Else*.

Den danske død (1901)

Axel, den sorgløse, døde om aftenen under åben himmel, de sidste timer var han ved fuld bevidsthed.

Trediedagen efter at han havde fået såret, blev han dødssyg. Og han var træt af evigheden, han havde slidt livet ud gennem to døgn's legemlige smerter. Da han mærkede den sidste hede, lod han sig bære ud, han skreg som et dyr de minutter, de havde ham på armene. Nu sad han i en stol udenfor huset dagen over.

Da han slog øjnene op i solskinnet – ænderne snadrede ved brønden – så han Mikkell Thøgersen, han havde stået der noget.

Kan du ikke komme dig? spurgte det gamle ulykkelige menneske. Axel rystede ligegyldigt på hovedet og lukkede øjnene. Længe efter da han så op, stod Mikkell der endnu.

Det var bagende varmt og stille. Solen glittede i et potteskår på jorden.

Bien di svalmer jysk dialekt,
bierne sværmer

dokumentet dokumentet
skulle bevise at Axel ejede en
stor skat. Det skulle have
ligget i kapslen som Mikkel
vrister fra ham

de folk fra Graabølle Herberg
(en kro) hvor den døende Axel
er blevet indlogeret

Bien di svalmer, sagde en trohjertig bondestemme henne fra krohusdøren. Der hang en sværm bier oppe i den snehvide luft over kålgården, den stod tæt ved solen som en kuglerund levende sky: snart spændte den sig ud, snart tættedes den igen om sin myldrende kerne, nu og da blev den helt usynlig i solilden: der lød en hed syden ned derfra.

Axel hørte Mikkel sige, at kapslen havde været tom. Der var ingenting i den, Axel! Men Axel var ligeglad. Mens han levede, var det aldrig faldet ham ind at tvivle på, han jo havde dokumentet; nu han skulle dø bekymrede det ham ikke, at det var væk.

Vil du da tilgive mig? bad Mikkel i sin dybe usselhed. Han plagede kun den døende, Axel rørte sig ikke. Siden bemærkede han, at Mikkel var gået.

Axel tænkte ustandseligt på Inger nu. Havde de glemt ham? De kom ikke. Han havde jo ikke sendt noget bud, men han troede i stilhed, de skulle fundet ham alligevel. For noget siden ville han ikke have set hende, men nu ... hvorfor havde de ikke fundet ham? Mikkel havde dog kunnet finde ham? Hvorfor så han ingen af dem? Det græd i hans bryst. Han sad ganske stille. Der var ingen lindring, han kunne ikke en gang gøre en synkebevægelse for at hjælpe sit svidende bryst. Hans svælg var tørret ud.

Hen på eftermiddagen vågnede Axel i følelsen af smertefrihed!

Ja. Han blev så taknemlig, at han rødmede. Smerterne blev ved ikke at være der! Han mærkede forløsningen uafbrudt og kunne ikke bare sig for indre lykke. Han holdt sig rolig i sin uendelige mathed og opløstes vidunderlig smertefrit. Nu og da hoppede hjertet tyst i livet på ham som et træt barn, der fryder sig ved at komme i seng og ler hulkende.

Hans tanker var blevet så klare, glemte ting faldt ham ind; han mindedes før og nu i en samtidighed, der ikke gjorde ondt. Erindrings-smerten havde forladt ham. Det var ikke bittert at dø. Det er ikke så hårdt, siden man kan dø, inden man er død.

Axel erindrede træk fra sin barndom, da han havde været så stolt, at hård behandling, prygl smagte ham bedre end venlighed. Den kampesten lå der vel endnu, han en gang havde klæbet til i over en time, å det var en sten på et par tusinde pund, som han i blind vrede ville kaste efter en anden dreng, og da han ikke kunne rykke den ud af jorden, blev han hængende på den fastklamret med hænder og fødder som en rasende myre. De måtte slide ham derfra. Hvor det var kort tid siden.

Axel tænkte på tilfælde, da han havde nyst flere gange i træk. Axel mindedes en skruptudse, der i regn og aftenmørke var krøben på maven gennem nældeerne som en spejder. Han kom til at huske et luvslidt sted på ærmet af en trøje, han en gang havde haft. Han døde, mens han kom lutter smating ihu, de glemte smating, der smerter som gloende jern, men erindringsens grusomhed var blevet et med den lykkelige fø-

lelse af dens ophør. Således døde Axel levende. Som sne, der smelter.
Han levede sig ind i døden ...

Inger! O ho ho! Hun var langt borte, skønt han mindedes hende i døden. Kære Inger, farvel! Men det var ikke svært at dø.

5

Den aften lavede bønderne i Gråbølle til fest, det var helgaften. Da mørket, sommerens nænsomme skumring, begyndte at falde på, slog himlen ud i gult, og græsset duggede. Det tunge grønne korn hang som i kager ud over de sunde agre, der kom en gejl lugt fra grøden i alle de tusinde unge aks. Nede i engene ved åen brølede køerne efter malkepige. Langt borte på Gråbølle hedebjerg stod et punkt mod den mildedybe himmel, det var en hyrdedreng, der søgte ovenud nu mod aften.

helgaften aftenen før en helligdag

10

grøden væksten

Der var så aftenligt stille og duftende svalt under himlen, selve skumringen syntes grøn, som var luften en frugtbar sø. Alle lyde kom blødt til øret. Ethvert råb fra det fjerne lød som en melding om lykke der hvor det kom fra, det fik lykkeklang undervejs under den algode himmel. Det skulle jo ikke blive nat, det var de lyse nætters tid.

15

Og da der nu var røgtet ind og fredeligt spist nadver, samlede godtfolk i Gråbølle sig sammen på bygaden udenfor kroen. Der lød musik af en enkelt violin, den sang som en menneskelig stemme.

20

En og anden stillede sig hen nogle minutter og så til den fremmede, der sad udenfor kroen; de kunne blive enige om, at han nok så grumme ringe ud.

25

Snart drog alle byens folk, gamle og unge, op til kirken, hvor gildet skulle stå. Spillemanden gik i spidsen. Kun en gammel kone blev i kroen for den syges skyld; hun satte sig i døren med sin rok og spandt time ud og time ind uden selv at gøre ringeste støj.

30

Tider gik. Oppe fra kirken kom nu og da en svag bølge af stemmers lyd. Et vindpust førte stigende larm med sig derfra, latter, udbrud af de dansende.

Axel åbnede øjnene, halvt henne som han var, og så, at natten var lys.

De sang oppe i kirken. Det kunne høres, at de bankede spunsen ud af en øltønde. De sang højt og overstadigt deroppe, som dansede de nu allesammen i ring. Festen blev så stormende, at den hørtes vidt ud i landet.

spunsen stor prop af træ

35

Axel åbnede øjnene endnu en gang og så den lyse nat.

Himlen var som hvide roser.

Langt ude, en mil ude brændte en glædesild på en høj.

40

Der fløj en tavs fugl hurtigt forbi og videre ud i den svale dæmring. Piletræet ved brønden hældede sig stille med alle de milde, hvide blade i den lyse nat. En spæd, askehvid mølsværmer flakkede i natluften. Himlen var tåget af stjernelys. Axel lukkede sine øjne.

45

Og han fløj i oprejst stilling i den lyse nat og dalede ombord på lykkens skib. De sejlede på havet under månens og stjernernes lys. Og da de havde sejlet let og længe, kom de til lykkens land. Det lave land, der

har den forunderlige sommer. Du mærker med lukkede øjne den søde
 lugt af jordens grønsvær, landet er blødt og grønt som en frisk seng i
 havet, fødeseng, dødsseng. Himlen hvælver sig med forkærlighed over
 det, skyerne står stille over det, bølgerne rækker ind og klapper den lyse
 strand. To blå have bejler til kysterne, hvor sandet er fint, og hvor den
 magre græsbund er pikket med lutter runde, brogede sten. I landet er
 en fjord, der aldrig glemmes, dér står solens støtter. Landets kyster og
 øer viser sig med vidunderlig ynde i havet. Fjordene synger, og sun-
 dene er som porte ind til overflødhedens land. Her er alting dybt far-
 vet, jorden er grøn, grøn, og himlen mødes med havet i blå stemning.
 Det er den store sommers land, dødens land.

Tom Kristensen (1893-1974)

Forfatter, digter og kritiker. Repræsentant for ekspressionismen i Danmark.

Hovedværk: Romanen *Hærværk* (1921) om journalisten Ole Jastau der beslutter sig for at gå til bunds i et »indre hærværk«, noget forfatteren selv gjorde flere gange.

Digtet *Henrettelsen* stammer fra samlingen *Påfugleffjeren* med motiver fra det fjerne Østen.

Henrettelsen (1922)

1.
 Se, bødlen renser tredje gang
 sit sværd for blod og fugt,
 og trende røde flammer står
 på kluden, han har brugt;
 men jeg er hovedløs og død,
 når sjette gang en flammes glød
 slår ud, slår ud
 på bødlens klud.

2.
 Vi knæler ned, vi tyve mand,
 med hovedet strakt frem,
 og jeg skal se det blanke sværd
 slå hovedet af fem;
 men sjette gang, men sjette gang,
 når tiden bliver dødsens lang,
 er øjet i,
 er alt forbi.